

Школьная
бібліятэка
класікі

Рудольф Эрых Распэ

Прыгоды

барона

Мюнхаўзена

ШКОЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
КЛАСІКІ

Рудольф Эрых Распэ

*Прыгоды
барона
Мюнхаўзена*

Мінск
Выдавецкі дом
«Звязда»
2024

УДК 821.112.2-93
ББК 84(4Нем.)-44
Р24

Серыя заснавана ў 2022 годзе

Пераказ для дзяцей *Карнея Чукоўскага*
Пераклад на беларускую мову *Віталія Вольскага*
Мастак *Аксана Красніцкая*

Тэкст друкуецца па выданні:

Распэ, Э. Пригоды барона Мюнхаўзена / Эрых Распэ. Браты Львінае Сэрца / Астрыд Ліндгрэн. – Мінск : Звязда, 2014. – (Школьная бібліятэка).

У афармленні вокладкі выкарыстана ілюстрацыя А. А. Жэры-Бішара(1883)

Для дзяцей сярэдняга школьнага ўзросту

*Выпуск выдання ажыццёлены па заказе
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь*

Распэ, Р. Э.

Р24 Пригоды барона Мюнхаўзена : для дзяцей сярэд. шк. узросту / Рудольф Эрых Распэ ; пераказ для дзяцей Карнея Чукоўскага, пер. на беларус. мову Віталія Вольскага, маст. Аксана Красніцкая. — Мінск : Звязда, 2024. — 64 с. — (Школьная бібліятэка класікі).

ISBN 978-985-575-533-4.

У кнізе чытача чакае сустрэча з вядомым фантазёрам і прыдумшчыкам баронам Мюнхаўзенам. Ён будзе лятаць на гарматным ядры, скакаць на палавіне каня, падарожнічаць на Месяц — усіх прыгод не пералічыш! У выдатным перакладзе на беларускую мову Віталія Вольскага твор уваходзіць у вучэбную праграму па беларускай літаратуры для 5-га класа.

**УДК 821.112.2-93
ББК 84(4Нем.)-44**

ISBN 978-985-575-533-4

© Красніцкая А. П., ілюстрацыі, 2024
© Вольскі Г. В., Горцава Л. М., пераклад на беларускую мову, 2024
© Афармленне. РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2024

Самы праўдзівы чалавек на зямлі

Маленькі дзядок з вялікім носам сядзіць ля каміна і расказвае пра свае прыгоды. Усе, хто слухае яго, смяюцца яму проста ў вочы:

— Вось дык Мюнхаўзен! Вось дык барон!

Але ён нават не глядзіць на іх.

Дзядок спакойна працягвае расказваць, як ён лятаў на месяц, як жыў сярод трохногіх людзей, як яго праглынула вялізная рыба, як у яго адарвалася галава.

Аднойчы нейкі праезджы слухаў, слухаў яго і раптам закрычаў:

— Усё гэта выдумкі! Нічога гэтага не было, пра што ты расказваеш.

Стары насупіўся і важна адказваў:

— Тыя графы, бароны, князі і султаны, якіх я меў гонар называць лепшымі сваімі сябрамі, заўсёды казалі, што я самы праўдзівы чалавек на зямлі.

Наўкол зарагаталі яшчэ мацней.

— Мюнхаўзен — праўдзівы чалавек! Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! Ха-ха-ха!

А Мюнхаўзен, нібы нічога і не было, расказваў далей аб тым, якое на галаве ў аленья вырасла цудоўнае дрэва.

— Дрэва?.. На галаве ў аленья?!

— Але. Вішнёвае. І на дрэве вішні. Такія сакавітыя, салодкія...

Усе гэтыя апавяданні надрукаваны тут, у гэтай кнізе. Прачытайце іх і мяркуйце самі, ці быў на зямлі чалавек праўдзівейшы за барона Мюнхаўзена.

ЧАСТКА ПЕРШАЯ

Конь на даху

Я выехаў у Расію верхам на кані. Было гэта зімою. Ішоў снег. Конь змарыўся і пачаў спатыкацца. Мне вельмі хацелася спаць. Я ледзь не падаў з сядла ад стомы. Але дарэмна шукаў я начлегу: па дарозе не трапілася мне ніводнай вёскі. Што было рабіць? Давялося начаваць у адкрытым полі.

Наўкол ні куста, ні дрэва. Толькі маленькі слупок тырчаў з-пад снегу.

Да гэтага слупка я сям-так прывязаў свайго азяблага каня, а сам улёгся тут жа на снезе і заснуў.

Спаў я доўга, а калі прачнуўся, то ўбачыў, што ляжу не ў полі, а ў вёсцы, або, праўдзівей, у невялікім гарадку: з усіх бакоў мяне акружаюць дамы.

Што такое? Куды я трапіў? Як маглі гэтыя дамы вырасці тут за адну ноч?

І куды знік мой конь?

Доўга я не разумеў, што здарылася. Раптам чую знаёмае ржанне. Гэта ржэ мой конь.

Але дзе ж ён?

Іржанне даносіцца аднекуль зверху.

Я ўзнямаю галаву — і што ж?

Мой конь вісіць на даху званіцы! Ён прывязаны да самага крыжа.

Я не ведаў, што гэта крыж, мне здалася, што гэта — маленькі слупок, і я прывязаў да яго свайго каня! А ноччу, пакуль я спаў, пачалася моцная адліга, снег растаяў, і я непрыкметна апусціўся на зямлю.

Але бедны мой конь так і застаўся там, уверсе, на даху. Прывязаны да крыжа званіцы, ён не мог апусціцца на зямлю.

Што было рабіць?

Доўга не думаючы, я схапіў пісталет, метка нацэліўся і трапіў проста ў вуздэчку, бо я заўсёды быў выдатным стралком.

Вуздэчка разарвалася напалам.

Конь хутка апусціўся да мяне.

Я ўскочыў на яго і як вецер памчаўся наперад.

Воўк, запрэжаны ў сані

Але хутка я пераканаўся, што зімою ехаць на кані нявыгадна, — значна лепш падарожнічаць у санях. Я купіў сабе вельмі добрыя сані і шпарка памчаўся па мяккім снезе.

Надвячоркам заехаў я ў лес. Я пачаў ужо драмаць, як раптам пачуў трывожнае ржанне каня. Я азірнуўся і пры святле месяца ўбачыў страшэннага ваўка, які, ашчэрыўшы зубастую пашчу, бег за маімі санямі.

Надзеі на выратаванне не было.

Я лёг на дно саней і ад жаху заплюшчыў вочы.

Конь мой ляцеў як шалёны. Воўк ляскаў зубамі ў мяне над самым вухам.

Але, на шчасце, воўк не звярнуў на мяне ніякай увагі.

Ён пераскочыў цераз сані — проста ў мяне над галавой — і накінуўся на майго беднага каня.

У адну хвіліну задняя частка майго каня знікла ў яго пражэрлівай пашчы.

Пярэдня частка ад жаху і болю скакала далей наперад.

Воўк уядаўся ў майго каня ўсё глыбей і глыбей.

Калі я апамятаўся, схапіў пугу і, не трацячы ні хвіліны, пачаў лупцаваць ненажэрнага звера.

Ён завыў і рвануўся наперад.

Пярэдня частка каня, яшчэ не з'едзеная ваўком, выпала з вупражы ў снег, і воўк апынуўся на яе месцы — у аглоблях і конскай збруі.

Вырвацца з гэтай зброі ён не мог: ён быў запрэжаны, як конь.

Я лупцаваў і лупцаваў яго з усяе сілы. Ён імчаўся наперад і наперад, цягнучы за сабой мае сані.

Мы ляцелі так шпарка, што праз дзве-тры гадзіны ўжо ўехалі галопам у Пецябург.

Здзіўленыя пецябургскія жыхары натоўпам выбягалі глядзець на героя, які замест каня запрог у свае сані лютага ваўка.

Іскры з вачэй

У Пецябургу мне жылося вельмі добра.

Я часта хадзіў на паляванне, і зараз з прыемнасцю ўспамінаю той вясёлы час, калі са мною ледзь не кожны дзень здаралася столькі цудоўных гісторый.

Адна гісторыя была забаўная.

Справа ў тым, што з акна маёй спальні была відаць шырокая сажалка, дзе вялося шмат усякай дзічыны.

Аднойчы раніцай, падышоўшы да акна, я заўважыў на сажалцы дзікіх качак.

Умомант схапіў я стрэльбу і стрымгалоў выбег з дому.

Але ў спешцы, збягаючы з лесвіцы, я ўдарыўся галавой аб дзверы, ды так моцна, што з вачэй у мяне пасыпаліся іскры.

Гэта не спыніла мяне. Я пабег далей. Вось, нарэшце, і сажалка. Нацэльваюся ў самую тлустую качку, хачу стрэліць — і, як на тую бяду, заўважаю, што ў стрэльбе няма крэменю. А без крэменю немагчыма страляць.

Бегчы дадому па крэмень?

Але ж качкі могуць паляцець.

Я засмучана апусціў стрэльбу, клянучы свой лёс, і раптам мне прыйшла ў галаву бліскучая думка.

З усяе сілы я выцяў сябе кулаком па правым воку. З вока, вядома, так і пасыпаліся іскры, і порах у той самы момант успыхнуў.

Так! Порах успыхнуў, прагучаў стрэл, і я забіў адным стрэлам дзесяць найвыдатнейшых качак.

Раю вам кожны раз, калі вы надумаеце раскласці вогнішча, здабываць з правага вока гэткія ж іскры.

Цудоўнае паляванне

Зрэшты, са мною здараліся і больш цікавыя выпадкі.

Неяк аднойчы я прабыў на паляванні ўвесь дзень і пад вечар натрапіў у глухім лесе на нейкае шырокае возера, якое так і кішэла дзікімі качкамі. У жыцці сваім не бачыў такога мноства качак!

На жаль, у мяне не засталася ніводнай кулі.

А я якраз у гэты вечар чакаў да сябе вялікую кампанію сяброў, і мне хацелася пачаставаць іх дзічынай. Я наогул чалавек гасцінны і шчодры. Мае абеды і вячэры славіліся на ўвесь Пецяярбург. Як я вярнуся дадому без качак?

Доўга я стаяў у разгубленасці і раптам успомніў, што ў маёй паляўнічай сумцы застаўся кавалачак сала.

Ура! Гэтае сала будзе выдатнай прынадай!

Дастаўшы яго з сумкі, я хутка прывязаў яго да доўгай і тонкай вяровачкі і кінуў у ваду.

Качкі, убачыўшы спажыву, адразу ж падплылі да сала.

Адна з іх прагна праглынула яго.

Але сала было слізкае і, хутка прайшоўшы скрозь качку, выскачыла ў яе ззаду!

Такім чынам качка апынулася ў мяне на вяровачцы.

Тады да сала падплыла другая качка, і з ёй адбылося тое ж самае.

Качка за качкай глыталі сала і ўздзяваліся на маю вяровачку, як на нітку. Не прайшло і дзесяці хвілін, як усе качкі былі нанізаны на яе, быццам пацеркі.

Можаце сабе ўявіць, як весела было мне глядзець на такую багатую здабычу! Мне засталося толькі выцягнуць злоўленых качак і занесці да майго кухара на кухню.

Вось дык банкет будзе для маіх сяброў!

Але цягнуць такое мноства качак аказалася не так лёгка.

Я зрабіў некалькі крокаў і страшэнна стаміўся. Раптам — можаце ўявіць сабе маё здзіўленне! — качкі ўзляцелі ў паветра і паднялі мяне да воблакаў.

Іншы на маім месцы разгубіўся б, але я чалавек смелы і кемлівы.

Я зрабіў руль з майго сурдута і, кіруючы качкамі, шпарка паляцеў дадому.

Але як апусціцца ўніз?

Вельмі проста! Мая кемліvasць дапамагла мне і тут. Я скруціў некалькім качкам галовы, і мы пачалі павольна апускацца на зямлю.

Я трапіў якраз у комін маёй уласнай кухні! Каб вы толькі бачылі, як быў здзіўлены мой кухар, калі я з'явіўся перад ім у ачагу!

На шчасце, кухар яшчэ не паспеў раскласці агонь.

Курапаткі на шомпале

О, кемліvasць — вялікая справа!

Неяк мне давалося адным стрэлам падстрэліць сем курапатак. Пасля гэтага нават ворагі мае не маглі не прызнаць, што я — першы стралок ва ўсім свеце, што такога стралка, як Мюнхаўзен, яшчэ ніколі не было!

Вось як гэта здарылася.

Я вяртаўся з палявання, патраціўшы ўсе свае кулі. Раптам у мяне з-пад ног выпырхнула сем курапатак. Вядома, я не мог дапусціць, каб ад мяне ўцякла такая выдатная дзічына.

Я зарадзіў маю стрэльбу — чым бы вы думалі? — шомпалам! Так, звычайным шомпалам, той самай жалезнай круглай палачкай, якой прачышчаюць стрэльбу!

Потым я падбег да курапатак, успудзіў іх і стрэліў.

Курапаткі ўзяцелі адна за другой, і мой шомпал праткнуў адразу семярых. Усе сем курапатак зваліліся да маіх ног!

Я падняў іх і са здзіўленнем убачыў, што яны — смажаныя! Так, яны былі смажаныя!

Зрэшты, інакш быць і не магло, бо мой шомпал моцна нагрэўся ад стрэлу, і курапаткі, трапіўшы на яго, не маглі не засмажыцца.

Я сеў на траву і тут жа паабедаў з вялікім апетытам.

Ліс на іголцы

Так, кемлівасць — самае галоўнае ў жыцці, і не было на свеце чалавека больш кемлівага, чым барон Мюнхаўзен.

Аднойчы ў рускім дрымучым лесе мне трапіўся чорна-буры ліс.

Шкура гэтага ліса была такая прыгожая, што мне шкада было псаваць яе куляй або шротам.

Не марудзячы ні хвіліны, я выцягнуў кулю са стрэльбы і, зарадзіўшы яе доўгай шавецкай іголкай, стрэліў у гэтага ліса. Ліс стаяў якраз пад дрэвам, таму іголка моцна прыбіла яго хвост да самага ствала.

Я, не спяшаючыся, падышоў да ліса і пачаў яго хвастаць бізуном.

Ён так ашалеў ад болю, што — ці дасцё веры? — вылузаўся са сваёй шкуры і пабег ад мяне галышом. А шкура дасталася мне цэлая, не папсаваная ні куляй, ні шротам.

Сляпая свіння

Так, шмат здаралася са мною ўсякіх дзівосных выпадкаў!

Прабіраюся я неяк праз гушчар дрымучага лесу і бачу: бяжыць дзікае парася зусім яшчэ маленькае, а за парасём — вялікая свіння.

Я стрэліў, але — на жаль — прамахнуўся.

Куля мая праляцела якраз паміж парасём і свіннёй.

Парася завішчала і шмыгнула ў лес, а свіння засталася на месцы як укопаная.

Я здзівіўся: чаму і яна не бяжыць ад мяне? Але, падышоўшы бліжэй, я зразумеў, у чым справа. Свіння была сляпая і не разбірала дарогі. Яна магла хадзіць па лясах толькі трымаючыся за хвосцік свайго парасяці.

Мая куля разарвала гэты хвосцік. Парася пабегла, а свіння, застаўшыся без яго, не ведала, куды ёй падацца. Бездапаможна стаяла яна, трымаючы ў зубах абрываек яго хвосціка. Тут мне прыйшла ў галаву бліскучая думка. Я схапіў гэты хвосцік і павёў свінню да сябе на кухню. Бедная сляпая паслухмяна плялася следам за мною, думаючы, што яе па-ранейшаму вядзе парася!

Так, я павінен паўтарыць яшчэ раз, што кемлівасць — вялікая справа!

Як я злавіў дзіка

Другі раз мне трапіўся ў лесе дзік.

Адолець яго было значна цяжэй. У мяне нават стрэльбы з сабой не было.

Я кінуўся наўцёкі, але ён памчаўся за мною як шалёны, і абавязкова пранізаў бы мяне сваімі ікламі, калі б я не схаваўся за першым дубам, які трапіўся на маёй дарозе.

Дзік з разгону наляцеў на дуб, і яго іклы так глыбока ўсадзіліся ў ствол дрэва, што ён не мог выцягнуць іх адтуль.

— Ага, папаўся, галубок! — сказаў я, выходзячы з-за дуба. — Пачакай! Зараз ты ад мяне не ўцячэш!

І, узяўшы камень, я пачаў яшчэ глыбей забіваць у дрэва вострыя іклы, каб дзік не мог вызваліцца, а потым звязаў яго моцнай вяроўкай і, узваліўшы на калёсы, урачыста павёз да сябе дамоў.

Вось дык дзіву даваліся ўсе паляўнічыя! Яны і ўявіць сабе не маглі, што такога лютага звера можна злавіць жывцом, не патраціўшы ніводнага зарада.

Незвычайны алень

Зрэшты, са мной здараліся яшчэ і не гэткія цуды.

Іду я неjak лесам і частуюся салодкімі, сакавітымі вішнямі, купленымі па дарозе.

І раптам проста перада мною — алень! Стройны, прыгожы, з вялізнымі галінастымі рагамі!

А ў мяне, як на тое ліха, аніводнае кулі!

Алень стаіць і зусім спакойна пазірае на мяне, быццам ведае, што ў мяне стрэльба не зараджаная.

На шчасце, у мяне засталася яшчэ некалькі вішань, і я зарадзіў стрэльбу замест кулі вішнёвай костачкай.

Так, так, не трэба смяяцца, звычайнай костачкай.

Грымнуў стрэл, але алень толькі галавой паматаў. Костачка трапіла яму ў лоб і не зрабіла ніякай шкоды. У адно імгненне ён схаваўся ў лясным гушчары.

Я вельмі шкадаваў, што даў уцячы такому цудоўнаму зверу.

Мінуў год, і я зноў паляваў у гэтым самым лесе. Вядома, да таго часу я зусім забыў пра гісторыю з вішнёвай костачкай.

Я аж дзіву даўся, калі з ляснога гушчару проста на мяне выскачыў незвычайны алень, у якога паміж рагамі расло высокае, разгалістае вішнёвае дрэва! Ах, паверце, гэта было вельмі прыгожа: стройны алень, а на галаве ў яго стройнае дрэва! Я адразу здагадаўся, што гэтае дрэва вырасла з тае маленькае костачкі, якая ў мінулым годзе паслужыла мне куляй. На гэты раз у мяне не было недахопу ў зарадах.

Я нацэліўся, стрэліў, і алень мёртвы грымнуўся на зямлю. Такім чынам, з аднаго стрэлу я адразу атрымаў і смажаніну, і вішнёвы кампот, бо дрэва было пакрыта буйнымі спелымі вішнямі.

Павінен прызнацца, што больш смачных вішань я не каштаваў за ўсё сваё жыццё.

Воўк навыварат

Не ведаю чаму, але са мною часта здаралася, што самых лютых і небяспечных звяроў я сустракаў у такую хвіліну, калі быў не ўзброены і бездапаможны.

Іду неяк лесам, а насустрач мне — ваўчына. Разявіў пашчу — і проста на мяне.

Што рабіць? Бегчы? Але воўк ужо накінуўся на мяне, паваліў і зараз перагрызе мне горла. Іншы б на маім месцы разгубіўся, але вы ведаеце барона Мюнхаўзена! Я рашучы, кемлівы, смелы. Ні хвіліны не марудзячы,

я засунуў кулак воўку ў пашчу і, каб ён не адкусіў мне руку, засоўваў яе ўсё глыбей і глыбей. Воўк люта глядзеў на мяне. Вочы яго блішчалі ад злосці. Але я ведаў, што калі я выхаплю руку, ён адразу разарве мяне на кавалкі, і таму адважна засоўваў яе далей і далей. І раптам мне прыйшла ў галаву цудоўная думка: я схапіў яго за вантробы, моцна рвануў і вывернуў яго, як рукавіцу!

Зразумела, што пасля такой аперацыі ён мёртвы паваліўся да маіх ног.

Я пашыў з яго шкуры выдатную цёплую куртку. І, калі вы не верыце мне, ахвотна пакажу яе вам.

Шалёнае футра

Зрэшты, у маім жыцці здараліся падзеі і больш страшныя за сустрэчу з ваўкамі.

Неяк аднойчы за мной пагнаўся шалёны сабака.

Я кінуўся ад яго з усіх ног.

Але на плячах у мяне было цяжкае футра, якое перашкаджала мне бегчы.

Не спыняючыся я скінуў яго, убег у дом і зачыніў за сабой дзверы. Футра так і засталася на вуліцы. Шалёны сабака накінуўся на футра і пачаў раз'юшана кусаць яго. Мой слуга выбег з дому, падняў футра і павесіў яго ў тую шафу, дзе вісела маё адзенне.

На другі дзень раніцай ён прыбег у маю спальню і крычыць спалоханым голасам:

— Уставайце! Уставайце! Ваша футра ашалела!

Я ўсхапіўся з ложка, адчыніў шафу і што ж бачу?! Усё маё адзенне парвана на шматкі!

Слуга казаў праўду: маё беднае футра звар'яцела, бо ўчора яго пакусаў шалёны сабака.

Футра раз'юшана накінулася на мой новы мундзір, і ад яго толькі шматкі паляцелі.

Я схапіў пісталет і стрэліў.

Шалёнае футра імгненна заціхла. Тады я загадаў
маім людзям звязаць яго і павесіць у асобнай шафе.

З таго часу яно ўжо нікога не кусала, і я апранаў яго
не баючыся.

Васьміногі заяц

Так, нямала цудоўных гісторый здарылася са мною
ў Расіі.

Аднаго разу я гнаў незвычайнага зайца.

Зяец быў надзіва хутканогі. Скача ўсё наперад
і наперад — хоць бы прысеў адпачыць.

Два дні я гнаўся за ім, не злязчы з сядла, і ніяк не
мог дагнаць яго.

Мой верны сабака Дыянка не адставаў ад яго ні на
крок, але я ніяк не мог наблізіцца да яго на адлегласць
стрэлу.

На трэці дзень мне ўсё ж такі ўдалося падстрэліць
гэтага праклятага зайца.

Ледзь толькі ён упаў на траву, я саскочыў з каня
і кінуўся разглядаць яго.

Уявіце сабе маё здзіўленне, калі я ўбачыў, што
ў гэтага зайца, акрамя яго звычайных ног, былі яшчэ
запасныя. У яго было чатыры нагі на жываце і чатыры
на спіне!

Так, на спіне ў яго былі выдатныя, дужыя ногі! Калі
ніжнія ногі ў яго стамляліся, ён пераварочваўся на
спіну, брухам уверх, і бег далей на запасных нагах.

Не дзіва, што я як апантаны трое сутак ганяўся
за ім!

Цудоўная куртка

На жаль, даганяючы васьміногага зайца, мой верны сабака так сяміўся ад трохдзённай пагоні, што зваліўся на зямлю і праз гадзіну памёр.

Я ледзь не заплакаў ад гора і, каб захаваць успамін аб сваім памёршым любімцу, загадаў пашыць сабе з яго шкуры паляўнічую куртку.

З таго часу мне ўжо не трэба было ні стрэльбы, ні сабакі.

Кожны раз, калі я бываю ў лесе, мая куртка так і цягне мяне туды, дзе хаваецца воўк ці заяц.

Калі я набліжаюся да дзічыны на адлегласць стрэлу, ад курткі адрываецца гузік і, як куля, ляціць проста ў звера!

Звер падае на месцы, забіты дзіўным гузікам!

Гэтая куртка і зараз на мне.

Вы, здаецца, не верыце мне, вы ўсміхаецеся? Але паглядзіце сюды і вы пераканаецеся, што я расказваю вам чысцютку праўду: ці ж вы не бачыце сваімі вачыма, што цяпер на маёй куртцы засталася толькі два гузікі? Калі я зноў пайду на паляванне, я прышыю да яе не менш трох тузінаў гузікаў.

Вось будуць зайздросціць мне ўсе паляўнічыя!

Конь на сталё

Я, здаецца, яшчэ нічога не расказваў вам пра сваіх коней?

Між тым у мяне і з імі здарылася нямала цудоўных гісторый.

Было гэта ў Літве. Я гасцяваў у аднаго сябра, які вельмі любіў коней.

І вось, калі ён паказваў гасцям лепшага свайго каня, якім асабліва ганарыўся, конь сарваўся з аб-

році, паваліў чатырох конюхаў і памчаўся па двары як ашалелы.

Усе ў жаху разбегліся.

Не знайшлося ніводнага смельчака, які б рызыкнуў наблізіцца да раз'юшанай жывёліны.

Толькі я адзін не разгубіўся, бо, валодаючы надзвычайнай смеласцю, я з дзяцінства ўмею ўтаймоўваць самых дзікіх коней.

Я ўскочыў каню на хрыбет і мігам уціхамірыў яго. Ён адразу адчуў маю дужую руку і скарыўся мне, нібы маленькае дзіцятка. Урачыста аб'ехаў я ўвесь двор, і раптам мне захацелася паказаць сваё майстэрства дамам, што сядзелі за чайным сталом.

Як жа гэта зрабіць?

Вельмі проста! Я накіраваў каня да акна і як віхор уляцеў у сталовую.

Дамы спачатку вельмі спалохаліся. Але я прымусіў жарабка ўскочыць на чайны стол і так лоўка прагарцаваў сярод кілішкаў і кубкаў, што не пабіў ніводнага кілішка, ніводнага самага маленькага сподка.

Гэта вельмі спадабалася дамам, яны пачалі смяяцца і пляскаць у далоні, а мой сябра, зачараваны маёй надзвычайнай спрытнасцю, прасіў мяне прыняць гэтага цудоўнага каня ў падарунак. Я быў вельмі рады яго падарунку, бо збіраўся на вайну і даўно шукаў сабе скакуна.

Праз гадзіну я ўжо імчаўся на новым кані ў напрамку да Турцыі, дзе ў той час ішлі жорсткія баі.

Паўканя

У баях я, вядома, вылучаўся адчайнаю смеласцю і наперадзе ўсіх налятаў на ворага.

Аднойчы пасля гарачай бітвы з туркамі мы захапілі варожую крэпасць. Я першы ўварваўся ў яе і, прагнаўшы

з крэпасці ўсіх туркаў, падскакаў да калодзежа — напайць разгарачанага каня. Конь піў і ніяк не мог наталіць смагі. Прайшло некалькі гадзін, а ён усё не адрываўся ад калодзежа. Што такое? Я дзіву даўся. Але раптам ззаду мяне пачуўся нейкі плёскаць.

Я паглядзеў назад і ад здзіўлення ледзь не зваліўся з сядла.

Аказалася, што ўся задняя частка майго каня была адсечана начыста, і вада, якую ён піў, адразу ж вылівалася ззаду, не затрымліваючыся ў яго жываце! Ад гэтага за маёй спінай утварылася шырокае возера. Я быў ашаломлены.

Што за дзіва?

Але вось прымчаўся да мяне адзін з маіх салдат, і загадка адразу стала зразумелай.

Калі я гнаўся за ворагамі і ўварваўся ў вароты непрыяцельскай крэпасці, туркі якраз у тую хвіліну зачынілі вароты і адрэзалі заднюю палову майго каня. Нібы расеклі яго напалам! Гэтая задняя палова некаторы час заставалася непадалёку ад варот, брыкаючыся і разганяючы туркаў ударамі капытоў, а потым паскакала на суседні луг.

— Яна там пасецца і зараз! — паведаміў мне салдат.

— Пасецца? Не можа быць!

— Паглядзіце самі.

Я памчаўся на прэрэдняй палове каня на луг. Там я сапраўды знайшоў заднюю палову каня. Яна мірна пасвілася на зялёнай паляне.

Я адразу ж паслаў па ваеннага ўрача, і ён, доўга не думваючы, сшыў абедзве паловы майго каня тонкімі лаўровымі пруточкамі, бо нітак у яго пад рукой не было.

Абедзве паловы добра зрасліся, а лаўровае вецце пусціла карэнні ў цэле майго каня, і праз месяц у мяне над сядлом вырасла альтанка з лаўровага вецця.

Седзячы ў гэтай утульнай альтанцы, я зрабіў нямала незвычайных падзвігаў.

Верхам на ядры

Зрэшты, у час вайны мне давялося ездзіць не толькі на конях, але і на гарматных ядрах.

Здарылася гэта вось як.

Мы аблажылі нейкі турэцкі горад, і спатрэбілася нашаму камандзіру даведацца, ці многа ў тым горадзе гармат.

Але ва ўсёй нашай арміі не знайшлося смельчака, які б згадзіўся непрыкметна прабрацца ў варожы лагер.

Самым смелым аказаўся я.

Я стаў побач з велізарнейшай гарматай, якая біла па турэцкім горадзе, і калі з гарматы вылецела ядро, я ўскочыў на яго і хвацка памчаўся наперад. Усе ў адзін голас усклікнулі:

— Брава, брава, барон Мюнхаўзен!

Спачатку ляцець было прыемна, але калі воддаль паказаўся варожы горад, мяне ахапілі трывожныя думкі.

«Гм! — сказаў я сабе. — Заляцець ты, бадай, заляціш, але ці ўдасца табе адтуль выбрацца? Ворагі не будуць цацкацца з табою, яны схопяць цябе, як шпіёна, і павесяць на бліжэйшай шыбеніцы. Не, даражэнькі Мюнхаўзен, трэба вяртацца, пакуль не позна!»

У гэтую хвіліну міма мяне пралятала сустрэчнае ядро, якое пусцілі туркі ў наш лагер.

Доўга не думаючы, я перасеў на яго і, як нічога і не было, памчаўся назад.

Вядома, у час палёту я старанна пералічыў усе турэцкія гарматы і прывёз свайму камандзіру самыя дакладныя звесткі аб артылерыі ворага.

За валасы

Наогул за час гэтай вайны са мною было шмат прыгод.

Аднойчы, ратуючыся ад туркаў, паспрабаваў я пераскочыць балота верхам на кані. Але конь не дасягнуў берага, і мы з разгону пляснуліся ў вадкую грязь.

Пляснуліся — і пачалі тапіцца. Ратунку не было.

Балота з жахлівай хуткасцю засмоктвала нас глыбей і глыбей. Вось ужо ўсё тулава майго каня схавалася ў смярдзучай грязі, вось ужо і мая галава пачала апускацца ў балота, і адтуль тырчыць толькі пасма ад майго парыка.

Што было рабіць? Мы абавязкова загінулі б, калі б не надзвычайная дужасць маіх рук. Я страшэнны асілак. Схапіўшы сябе за гэтую пасму, я з усяе сілы тузануў уверх і без вялікай цяжкасці выцягнуў з балота і сябе, і свайго каня, якога моцна сціснуў абедзвюма нагамі, як абцугамі.

Так, я прыўзняў у паветра і сябе, і свайго каня, і калі вы думаеце, што гэта лёгка, паспрабуйце зрабіць гэта самі.

Пчаліны пастух і мядзведзі

Але ні сіла, ні смеласць не выратавалі мяне ад страшэннай бяды.

Аднаго разу ў час бою туркі акружылі мяне. Хаця я біўся, як тыгр, я ўсё ж трапіў да іх у палон.

Яны звязалі мяне і прадалі ў няволю.

Для мяне пачаліся чорныя дні. Праўда, работу мне давалі не цяжкую, але даволі сумную і надакучлівую: мяне прызначылі пчаліным пастухом. Кожную раніцу я павінен быў выганяць султанавых пчол на лужок, пасвіць іх увесь дзень, а ўвечары заганняць у вуллі.

Спачатку ўсё ішло добра, але вось неяк аднойчы, пералічыўшы ўсіх пчол, я заўважыў, што аднае не хапае.

Я пайшоў шукаць яе і хутка ўбачыў, што на яе накінуліся два вялізныя мядзведзі, якія, відаць, хацелі разарваць яе напалам і паласавацца яе салодкім мёдам.

У мяне не было з сабой аніякай зброі — толькі маленькая сярэбраная сякерка.

Я размахнуўся і запусціў гэтай сякеркай у прагных звяроў, каб напалохаць іх і вызваліць бедную пчолку. Мядзведзі кінуліся наўцёкі, і пчолка была выратавана. Але, на жаль, я не разлічыў размаху сваёй магутнай рукі і шпурнуў сякерку з такой сілай, што яна заляцела на Месяц. Так, на Месяц. Вы ківаеце галавой і смеяцеся, а мне ў той час было не да смеху.

Я задумаўся.

Што было рабіць? Дзе знайсці такія доўгія драбіны, каб узлезці на самы Месяц?

Першае падарожжа на Месяц

На шчасце, я ўспомніў, што ў Турцыі ёсць такая агародная расліна, якая расце вельмі хутка і часам дасягае да самага неба.

Гэта — фасоля. Ні хвіліны не марудзячы, я пасадзіў у зямлю адну з такіх фасолін, і яна адразу ж пачала расці.

Яна расла ўсё вышэй і вышэй і хутка дацягнулася да Месяца!

— Ура! — усклікнуў я і палез па сцябле ўгору.

Праз гадзіну я апынуўся на Месяцы.

Нялёгка мне было знайсці на Месяцы сярэбраную сваю сякерку. Месяц сярэбраны, і сякера сярэбраная — серабра на серабры не відаць. Але нарэшце я ўсё ж знайшоў сваю сякерку на кучы гнілой саломы.

Я з радасцю засунуў яе за пояс і хацеў быў спусціцца ўніз на зямлю.

Ды дзе там: сонца высушыла маю фасолевую сцябліну, і яна рассыпалася на дробныя кавалачкі!

Убачыўшы гэта, я ледзь не заплакаў у роспачы.

Што рабіць? Што рабіць? Няўжо мне ніколі не вярнуцца на зямлю? Няўжо я так і застануся на ўсё жыццё на гэтым абрыдлым Месяцы? О не! Нізавошта! Я падбег да саломы і пачаў віць з яе вяроўку. Вяроўка выйшла нядоўгая, але толькі тае бяды! Я пачаў спускацца па ёй. Адною рукою я ссоўваўся ўніз па вяроўцы, а ў другой трымаў сякерку.

Але хутка вяроўка скончылася, і я павіс у паветры, паміж небам і зямлёй. Гэта было жахліва, але я не разгубіўся. Нядоўга думаючы, я схопіў сякеру і, моцна ўхапіўшыся за ніжні канец вяроўкі, адсек яе верхні канец і прывязаў яго да ніжняга. Гэта дало мне магчымасць спусціцца ніжэй да зямлі.

Але ўсё ж да зямлі было далёка. Шмат разоў даводзілася мне адсякаць верхнюю палову вяроўкі і прывязваць яе да ніжняй. Нарэшце, я спусціўся так нізка, што мог разгледзець гарадскія дамы і палацы. Да зямлі заставалася ўсяго тры ці чатыры мілі.

І раптам — о жах! — вяроўка парвалася. Я грывнуўся вобземлю так моцна, што прабіў яміну глыбінёй з паўмілі.

Ачуняўшы, я доўга не ведаў, як мне выбрацца з гэтай глыбокай яміны. Цэлы дзень я не еў, не піў, а ўсё думаў і думаў. І нарэшце прыдумаў: выкапаў пазногцямі прыступкі і па гэтай лесвіцы вылез на паверхню зямлі.

О, Мюнхаўзен нідзе не загіне!

Пакараная прагнасць

Вопыт, набыты такой цяжкай працай, робіць чалавека разумнейшым.

Пасля падарожжа на Месяц я вынайшаў больш зручны спосаб ратаваць сваіх пчол ад мядзведзяў.

Увечары я вымазаў мёдам аглоблю калёс і схваўся непадалёку ад іх.

Як толькі сцямнела, да калёс падкраўся вялізны мядзведзь і пачаў прагна вылізваць мёд, якім была пакрыта аглобля. Абжора так захапіўся гэтым ласункам, што і не заўважыў, як аглобля ўвайшла яму ў горла, а потым у страўнік і, нарэшце, вылезла ў яго ззаду.

Гэтага я толькі і чакаў.

Я падбег да калёс і забіў у аглоблю ззаду мядзведзя тоўсты і доўгі цвік! Мядзведзь аказаўся ўздзетым на аглоблю. Цяпер яму ўжо не саслізнуць ні туды ні сюды. У такім стане я пакінуў яго да раніцы.

Раніцай пачуў пра гэтую штуку сам турэцкі султан і прыйшоў зірнуць на мядзведзя, злоўленага з такой незвычайнай хітрасцю. Ён доўга глядзеў на яго і рагатаў да ўпаду.

Коні пад пахамі, карэта на плячах

Неўзабаве туркі адпусцілі мяне на волю і разам з іншымі палоннымі накіравалі назад у Пецяярбург.

Але я вырашыў паехаць з Расіі, сеў у карэту і пакаціў на радзіму. Зіма ў тым годзе была вельмі халодная. Нават сонца схпіла прастуду, адмарозіла шчокі і ў яго з'явіўся насмарк. А калі сонца прастуджана, ад яго замест цяпла ідзе холад. Можаце сабе ўявіць, як моцна я праяб.

Дарога была вузкая. Абапал яе стаялі парканы. Я загадаў майму фурману пратрубіць у ражок, каб сустрэчныя экіпажы пачакалі, пакуль мы праедзем, бо на такой вузкай дарозе мы не маглі б размінуцца.

Фурман выканаў мой загад. Ён узяў ражок і пачаў дзьмуць. Дзьмуў, дзьмуў, дзьмуў, але з ражка не вылятала аніводнага гуку! А між тым насустрач нам ехаў вялікі экіпаж.

Нічога не зробіш, я вылажу з карэты і выпрагаю маіх коней. Потым узвальваю карэту на плечы — а карэта цяжка нагружаная! — і адным скачком пераскакваю цераз паркан. Яшчэ адзін скачок — і я пераношу карэту зноў на дарогу, але ўжо ззаду экіпажа.

Гэта было нялёгка нават мне, а вы ведаеце, які я асілак.

Крыху адпачыўшы, я вяртаюся да маіх коней, бяру іх пад пахі і такімі ж двума скачкамі пераношу да карэты. У час гэтых скачкоў адзін з маіх коней пачаў моцна брыкацца. Я засунуў яго заднія ногі ў кішэню майго сурдута, хаця гэта было нязручна, і яму нехаця прыйшлося супакоіцца.

Потым я запрог коней у карэту і спакойна даехаў да бліжэйшай гасцініцы.

Прыемна было сагрэцца пасля такога лютага марозу і адпачыць пасля такой цяжкай працы!

Адталыя гукі

Мой фурман павесіў ражок недалёка ад печы, а сам падышоў да мяне. Мы пачалі спакойна гутарыць.

І раптам ражок зайграў:

«Тру-туту! Тра-тата! Ра-рара!»

Мы вельмі здзівіліся, але ў тую ж хвіліну я зразумеў, чаму на марозе гэты ражок зусім не трубіў, а ў цяпле зайграў сам па сабе.

На марозе гукі замерзлі ў ражку, а зараз, адагрэўшыся
ля печы, адтаялі і пачалі самі вылятаць з ражка.

Мы з фурманам на працягу ўсяго вечара з асалодай
слухалі гэтую чароўную музыку.

ЧАСТКА ДРУГАЯ

Бура

Але не падумайце, калі ласка, што я падарожнічаў толькі па лясах і палях. Не, мне выпадала неаднойчы пераплываць моры і акіяны, і там здараліся са мною прыгоды, якія не здараліся ні з кім.

Ішлі мы неяк у Індыю на вялікім караблі. Надвор'е было выдатнае. Але, калі мы стаялі на якары каля нейкага вострава, узняўся страшэнны ўраган. Бура наляцела з такой сілай, што вырвала на востраве некалькі тысяч (так, так, некалькі тысяч!) дрэў і панесла іх проста да воблакаў.

Вялізныя дрэвы, што важылі сотні пудоў, ляцелі так высока над зямлёй, што знізу здаваліся нейкімі пёркамі.

А ледзь толькі бура скончылася, кожнае дрэва ўпала на сваё ранейшае месца і адразу пусціла карэнні. Такім чынам, на востраве не засталася ніякіх слядоў урагану. Дзіўныя дрэвы, ці не праўда?

Аднак адно дрэва так і не вярнулася на месца.

Справа ў тым, што, калі яно ўзляцела ў паветра, на яго галінах знаходзіўся адзін бедны селянін з жонкай. Навошта яны ўзлезлі туды? Вельмі проста: каб нарваць агуркоў, бо ў той мясцовасці агуркі растуць на дрэвах. Жыхары вострава любяць агуркі больш за ўсё на свеце і нічога іншага не ядуць. Гэта іх адзіная ежа.

Бедным сялянам, падхопленым бурай, мімаволі давялося зрабіць паветранае падарожжа пад воблакамі.

Калі бура сунялася, дрэва пачало апускацца на зямлю. Селянін і сялянка былі, як знарок, вельмі тоўстыя, яны нахілілі яго сваім цяжарам, і дрэва ўпала не туды, дзе расло раней, а ўбакі, прычым наляцела на

тамашняга караля і, на шчасце, расплюшчыла яго, як кузурку.

— На шчасце? — спытаеце вы. — Чаму ж на шчасце?

Таму што гэты кароль быў жорсткі і бязлітасна мучыў усіх жыхароў вострава.

Жыхары былі вельмі рады, што іх мучыцель загінуў, і прапанавалі карону мне:

— Калі ласка, добры Мюнхаўзен, будзь нашым каралём. Зрабі нам паслугу, царуй над намі. Ты такі мудры і смелы.

Але я наадрэз адмовіўся, бо я не люблю агуркоў.

Паміж кракадзілам і львом

Калі бура скончылася, мы паднялі якар і тыдні праз два шчасліва прыбылі на востраў Цэйлон.

Старэйшы сын цэйлонскага губернатара прапанаваў мне пайсці разам з ім на паляванне.

Я згадзіўся з вялікай прыемнасцю. Мы накіраваліся ў бліжэйшы лясок. Спёка стаяла страшэнная, і я павінен прызнацца, што без прывычкі вельмі хутка стаіўся.

А сын губернатара, дужа малады чалавек, адчуваў сябе на гэтай спёцы цудоўна. Ён жыў на Цэйлоне з дзяцінства.

Цэйлонскае сонца было яму хоць бы што, і ён бадзёра крочыў па гарачых пясках.

Я адстаў ад яго і хутка заблудзіўся ў гушчары незнаёмага лесу. Іду і чую шорах. Азіраюся: перада мною велізарнейшы леў, які разявіў пашчу і хоча мяне разарваць. Што тут рабіць? Стрэльба мая была зараджана дробным шротам, якім не заб'еш нават курапатку. Я стрэліў, але шрот толькі раз'юшыў лютага звера, і ён накінуўся на мяне з падвоенай злосцю.

У жаху я кінуўся бегчы, ведаючы, што гэта дарэмна, што страшыдла адным скачком дагоніць мяне і разарве. Але куды я бягу? Спераду перада мной разявіў пашчу велізарны кракадзіл, гатовы праглынуць мяне ў тую ж хвіліну.

Што рабіць? Што рабіць?

Ззаду — леў, наперадзе — кракадзіл, злева — возера, справа — балота, якое кішыць ядавітымі змеямі.

У смяротным страху я ўпаў на траву і, заплюшчыўшы вочы, чакаў немінучай пагібелі. І раптам у мяне над галавой нешта пракацілася і чмякнула. Я расплюшчыў вочы і ўбачыў цудоўнае відовішча, якое прынесла мне вялікую радасць: аказваецца, леў, кінуўшыся на мяне ў той самы момант, калі я падаў на зямлю, пераляцеў цераз мяне і трапіў проста ў пашчу кракадзіла!

Галава аднаго страшыдла знаходзілася ў глотцы другога, і абодва з усіх сіл намагаліся вызваліцца адзін ад аднаго.

Я ўсхапіўся на ногі, выхапіў паляўнічы нож і адным ударам адсек галаву льву. Да маіх ног звалілася мёртвае цела.

Потым, не трацячы часу, я схапіў стрэльбу і прыкладам пачаў заганяць галаву льва яшчэ глыбей у пашчу кракадзіла, так што нарэшце ён задыхнуўся.

Сын губернатара, які вярнуўся ў гэты час, павіншаваў мяне з перамогай над двума ляснымі волатамі.

Сустрэча з кітом

Вы можаце зразумець, што пасля гэтага на Цэйлоне мне не надта спадабалася.

Я сеў на ваенны карабель і накіраваўся ў Амерыку, дзе няма ні кракадзілаў, ні львоў.

Мы плылі дзесяць дзён без прыгод, але раптам недалёка ад Амерыкі нас напаткала бяда: мы наляцелі на падводную скалу.

Удар быў такі моцны, што матроса, які сядзеў на мацце, адкінула ў мора на тры мілі.

На шчасце, падаючы ў ваду, ён паспеў ухапіцца за дзюбу чырвонай чаплі, што пралятала міма, і чапля дапамагла яму пратрымацца на паверхні мора, пакуль мы не падабралі яго.

Мы наляцелі на скалу так нечакана, што я не ўтрымаўся на нагах: мяне падкінула ўверх і я бразнуўся галавой аб столь сваёй каюты.

Ад гэтага мая галава правалілася да мяне ў страўнік, і толькі ажно за некалькі месяцаў мне ўдалося пакрысе выцягнуць яе адтуль за валасы.

Скала, на якую мы наляцелі, аказалася зусім не скалой.

Гэта быў кіт велізарных памераў, які мірна драмаў на вадзе.

Наляцеўшы на кіта, мы разбудзілі яго, і ён так разлаваўся, што схпіў наш карабель зубамі за якар і цэлы дзень, ад рання да ночы, цягаў нас па ўсім акіяне.

На шчасце, якарны ланцуг нарэшце парваўся, і мы вызваліліся ад кіта.

На зваротным шляху з Амерыкі мы зноў сустрэліся з гэтым кітом. Ён быў мёртвы і ляжаў на вадзе, займаючы сваёй тушай паўмілі. Не было чаго і думаць, каб выцягнуць гэтую аграмадзіну на карабель. Таму мы адрэзалі ад кіта толькі галаву. Як жа мы ўзрадаваліся, калі, усцягнуўшы яе на палубу, знайшлі ў пашчы страшыдла і наш якар, і сорак метраў карабельнага ланцуга, які ўвесь змяшчаўся ў адной дзірцы гнілога зуба!

Але нядоўга цягнулася наша радасць. Мы выявілі, што ў нашым караблі вялікая прабоіна. Вада адразу палілася ў трум.

Карабель пачаў тануць.

Усе разгубіліся, закрычалі, заплакалі, але я хутка прыдумаў, што рабіць. Нават не скідаючы штаноў, я сеў проста ў дзірку і заткнуў яе сваёю задняй часткаю.

Цеча спынілася.

Карабель быў выратаваны.

У страўніку ў рыбы

Праз тыдзень мы прыехалі ў Італію.

Быў сонечны, ясны дзень, і я пайшоў на бераг Міжземнага мора купацца. Вада была цёплая. Я выдатны плывец і заплыў далёка ад берага.

Раптам бачу — проста на мяне плыве вялізная рыба з шырока разяўленай пашчай! Што было рабіць? Уцячы ад яе немагчыма, таму я сціснуўся ў камяк і кінуўся ў яе разяўленую пашчу, каб хутчэй праслізнуць міма вострых зубоў і адразу апынуцца ў страўніку.

Не кожнаму прыйшла б у галаву такая дасціпная хітрасць, але я чалавек дасціпны і, як вы ведаеце, вельмі кемлівы.

У страўніку ў рыбы было цёмна, але затое цёпла і ўтульна.

Я пачаў хадзіць па гэтай цемры, прагульвацца ўзад і ўперад і хутка заўважыў, што гэта вельмі не падабаецца рыбе. Тады я пачаў наўмысна тупаць нагамі, скакаць і танцаваць як вар'ят, каб добра памучыць яе.

Рыба залемантавала ад болю і высунула з вады сваю вялізную морду.

Хутка яе заўважылі з італьянскага карабля, што праходзіў міма.

Вось гэтага я і хацеў! Маракі забілі яе гарпуном, а потым усцягнулі да сябе на палубу і пачалі раіцца, як лепш ім рассекчы незвычайную рыбіну.

Я сядзеў усярэдзіне і, прызнацца, дрыжаў ад страху: я баяўся, каб гэтыя людзі не рассеклі і мяне разам з рыбай.

Гэта было б жахліва!

Але, на шчасце, іх сякеры не закрунулі мяне. Ледзь толькі бліснула першае святло, я пачаў крычаць гучным голасам на чысцюткай італьянскай мове (о, я ведаю італьянскую мову выдатна!), што я рады бачыць гэтых добрых людзей, якія вызвалілі мяне з маёй душнай турмы.

Пачуўшы чалавечы голас з рыбінага бруха, матросы застылі ад жаху.

Іх здзіўленне стала яшчэ большым, калі з рыбінай пашчы выскачыў я і прывітаў іх ветлівым паклонам.

Мае цудоўныя слугі

Карабель, што выратаваў мяне, накіраваўся ў сталіцу Турцыі.

Італьянцы, сярод якіх я цяпер апынуўся, адразу ўбачылі, што я чалавек надзвычайны, і прапанавалі мне застацца на караблі разам з імі. Я згадзіўся, і праз тыдзень мы прычалілі да турэцкага берага.

Турэцкі султан, даведаўшыся аб маім прыездзе, вядома, запрасіў мяне абедаль. Ён сустрэў мяне на парозе свайго палаца і сказаў:

— Я шчаслівы, што магу вітаць вас у сваёй старажытнай сталіцы. Спадзяюся, што вы ў добрым здароўі? Я ведаю ўсе вашы вялікія подзвігі, і мне хацелася б даручыць вам адну цяжкую справу, якую не выканае ніхто, акрамя вас, бо вы самы разумны і кемлівы чалавек на зямлі. Ці не маглі б вы неадкладна паехаць у Егіпет?

— З радасцю! — адказаў я. — Я так люблю падарожнічаць, што гатовы хоць зараз на край свету!

Султану мой адказ вельмі спадабаўся, і ён даў мне даручэнне, якое на вякі вякоў павінна застацца тайнай для ўсіх, і таму я не магу расказаць, у чым яно заключалася. Так, так, султан даверыў мне вялікую тайну, бо ён ведаў, што я самы надзейны чалавек ва ўсім свеце. Я пакланіўся і неадкладна рушыў у дарогу.

Толькі я ад'ехаў ад турэцкай сталіцы, як мне трапіўся насустрэчу маленькі чалавек, які бег з незвычайнай хуткасцю. Да кожнай яго нагі была прывязана цяжкая гіра, і ўсё ж ён ляцеў, як страла.

— Куды ты? — спытаў я ў яго. — І навошта ты прывязаў да ног гэтыя гіры? Яны ж перашкаджаюць бегчы!

— Тры хвіліны назад я быў у Вене, — адказаў на бягу чалавечак, — а цяпер іду ў Канстанцінопаль пашукаць сабе якой-небудзь работы. Гіры ж павесіў да ног, каб не бегчы занадта хутка, бо спяшацца мне няма куды.

Вельмі спадабаўся мне гэты незвычайны скараход, і я ўзяў яго да сябе на службу. Ён ахвотна пайшоў следам за мной.

На другі дзень пры самай дарозе заўважылі мы чалавека, які ляжаў ніцма, прыклаўшы вуха да зямлі.

— Што ты тут робіш? — спытаў я ў яго.

— Слухаю, як у полі расце трава! — адказаў ён.

— І чуеш?

— Вельмі добра чую. Для мяне гэта проста дробязь!

— У такім выпадку ідзі, калі ласка, да мяне на службу. Твае чуйныя вушы могуць спатрэбіцца мне ў дарозе.

Ён згадзіўся, і мы рушылі далей.

Хутка я ўбачыў паляўнічага, у якога ў руках была стрэльба.

— Паслухай, — звярнуўся я да яго. — У каго гэта ты страляеш? Нідзе не відаць ні звера, ні птушкі.

— На даху званіцы ў Берліне сядзеў верабей, і я трапіў яму проста ў вока.

Вы ведаеце, як я люблю паляванне. Я абняў трапнага стралка і запрасіў яго да сябе на службу. Ён з радасцю пайшоў за мной.

Праехаўшы шмат краін і гарадоў, мы наблізіліся да вялікага лесу. Глядзім — пры дарозе стаіць чалавек велізарнейшага росту і трымае ў руках вяроўку, якую ён накінуў пятлёю вакол усяго лесу.

— Што гэта ты цягнеш? — спытаў я ў яго.

— Дык вось спатрэбілася дроў насекчы, а сякера ў мяне дома засталася, — адказаў ён. — Я і хачу злаўчыцца, каб абысціся без сякеры.

Ён шмаргануў за вяроўку, і вялізныя дубы, як тонкія былінкі, узяцелі ў паветра і ўпалі на зямлю.

Я, вядома, не пашкадаваў грошай і адразу ж запрасіў гэтага асілка да сябе на службу.

Калі мы прыехалі ў Егіпет, узнялася такая страшэнная бура, што ўсе нашы карэты і коні кулём паляцелі па дарозе.

Удалечыні мы ўбачылі сем ветракоў, крылі якіх круціліся як шалёныя. А на пагорку ляжаў чалавек і заціскаў сваю левую ноздру пальцам. Убачыўшы нас, ён пачціва мяне прывітаў, і бура ў той жа момант сунялася.

— Што ты тут робіш? — запытаў я.

— Я кручу ветракі свайго гаспадара, — адказаў ён. — А каб яны не паламаліся, я дзьму не надта моцна: толькі з аднае ноздры.

«Гэты чалавек мне спатрэбіцца», — падумаў я і прапанаваў яму ехаць са мною.

Кітайскае віно

У Егіпце я хутка выканаў усе даручэнні султана. Мая кемлівасць дапамагла мне і тут. Праз тыдзень я разам са сваімі незвычайнымі слугамі вярнуўся ў сталіцу Турцыі.

Султан быў рады, што я вярнуўся, і вельмі хваліў мяне за мае ўдалыя дзеянні ў Егіпце.

— Вы разумнейшы за ўсіх маіх міністраў, любы Мюнхаўзен! — сказаў ён, моцна паціснуўшы мне руку. — Прыходзьце да мяне сёння абедаль!

Абед быў вельмі смачны, але — вось бяда! — на стала не стаяла віно, бо туркам па законе забаронена піць віно. Я быў вельмі засмучоны, і султан, каб усцешыць мяне, павёў пасля абеду ў свой кабінет, адчыніў патайную шафу і дастаў адтуль бутэлечку.

— Такага цудоўнага віна вы не спрабавалі за ўсё сваё жыццё, мой любы Мюнхаўзен! — сказаў ён, наліваючы мне поўную шклянку.

Віно сапраўды было добрае. Але пасля першага ж глытка я заявіў, што ў Кітаі ў кітайскага багдыхана Фу Чана віно яшчэ лепшае за гэтае.

— Мой любы Мюнхаўзен! — усклікнуў султан. — Я прывык верыць кожнаму вашаму слову, бо вы самы праўдзiвы чалавек на зямлі, але клянуся, што зараз вы гаворыце няпраўду: лепшага за гэтае віно не бывае!

— А я вам дакажу, што бывае!

— Мюнхаўзен, вы хлусіце!

— Не, я кажу чыстую праўду і бяруся роўна праз гадзіну прынесці вам бутэлку такога віна, у параўнанні з якім ваша — нікчэмная кісяліца.

— Мюнхаўзен, вы забываецеся! Я заўсёды лічыў вас адным з самых праўдзiвых людзей на зямлі, а цяпер бачу, што вы бессаромны хлус.

— У такім разе я патрабую, каб вы ўпэўніліся неадкладна, ці праўду я кажу!

— Згодзен! — адказаў султан. — Калі да чатырох гадзін вы не даставіце мне з Кітая бутэлку лепшага ў свеце віна, я загадаю вам адсячы галаву.

— Цудоўна! — усклікнуў я. — Я згодзен на любы ўмовы. Але калі да чатырох гадзін гэтае віно будзе ў вас на

стале, вы аддасце мне столькі золата з вашай кладоўкі, колькі за адзін раз можа панесці адзін чалавек.

Султан згадзіўся. Я напісаў кітайскаму багдыхану пісьмо і папрасіў яго падарыць мне бутэльку таго самага віна, якім ён частаваў мяне тры гады назад.

«Калі вы адмовіце мне ў маёй просьбе, — пісаў я, — ваш сябра Мюнхаўзен загіне ад рукі кáта».

Калі я скончыў пісаць, было ўжо пяць хвілін на чацвёртую.

Я паклікаў свайго скарахода і паслаў яго ў кітайскую сталіцу. Ён адвязаў гіры, што віселі ў яго на нагах, узяў пісьмо і ў адзін момант знік з вачэй.

Я вярнуўся ў кабінет султана. У чаканні скарахода мы асушылі да дна пачатую намі бутэльку.

Прабіла чвэртку на чацвёртую, потым палову на чацвёртую, потым тры чвэрткі на чацвёртую, а мой скараход не паказваўся.

Мне зрабілася неяк нядобра, асабліва калі я заўважыў, што султан трымае ў руках званочак, каб пазваніць і паклікаць кáта.

— Дазвольце мне выйсці ў сад падыхаць свежым паветрам! — сказаў я султану.

— Калі ласка! — адказаў султан з самай прыязнай усмешкай.

Але, выходзячы ў сад, я ўбачыў, што за мною следам ідуць нейкія людзі, не адступаючы ад мяне ні на крок.

Гэта былі султанава кáты, гатовыя кожную хвіліну накінуцца на мяне і адсячы маю бедную галаву.

У роспачы я зірнуў на гадзіннік. Без пяці чатыры! Няўжо мне засталася жыць усяго толькі пяць хвілін? О, гэта занадта жакліва! Я паклікаў свайго слугу — таго самага, што чуе, як расце ў полі трава, — і спытаў яго, ці не чуе ён тупату майго скарахода. Ён прыклаў вуха да зямлі і паведаміў мне, на маё вялікае гора, што скараход заснуў!

— Заснуў?!

— Так, заснуў. Я чую, як ён храпе далёка-далёка.

У мяне ногі падкасіліся ад жаху. Яшчэ хвіліна — і я загіну бясслаўнай смерцю.

Я паклікаў другога слугу, таго самага, які цэліўся ў вераб'я, і ён адразу ж узлез на самую высокую вежу і, прыўзняўшыся на дыбачкі, пачаў узірацца ўдаль.

— Ну, што, ці бачыш ты нягодніка? — запытаў я, задыхаючыся ад злосці.

— Бачу, бачу! Ён разлёгся на лужку пад дубам, недалёка ад Пекіна і храпе. А побач з ім бутэлька... Але пачакай, я цябе пабуджу.

Ён стрэліў у вершаліну таго дуба, пад якім спаў скараход.

Жалуды, лісце і галінкі пасыпаліся на скарахода і пабудзілі яго.

Скараход усхапіўся, працёр вочы і кінуўся бегчы як апантаны.

Да чатырох гадзін заставалася ўсяго толькі паўхвіліны, калі ён уляцеў у палац з бутэлкай кітайскага віна.

Можаце сабе ўявіць, якая вялікая была мая радасць! Паспытаўшы віна, султан прыйшоў у захапленне і ўсклікнуў:

— Любы Мюнхаўзен! Дазвольце мне схаваць гэтую бутэлечку як мага далей ад вас. Я хачу распіць яе адзін. Я і не думаў, што на свеце бывае такое салодкае і смачнае віно.

Ён замкнуў бутэльку ў шафе, а ключы ад шафы паклаў сабе ў кішэню і загадаў неадкладна паклікаць скарбніка.

— Я дазваляю майму сябру Мюнхаўзену ўзяць з маіх кладовак столькі золата, колькі яго можа панесці за адзін раз адзін чалавек, — сказаў султан.

Скарбнік нізка схіліўся перад султанам і павёў мяне ў падзямеллі палаца, даверху набітыя скарбамі.

Я паклікаў свайго асілка. Ён узваліў сабе на плечы ўсё золата, што было ў кладоўках султана, і мы пабеглі да мора. Там я наняў велізарны карабель і даверху нагрузіў яго золатам.

Падняўшы парусы, мы паспяшаліся выйсці ў адкрытае мора, пакуль султан не апамятаўся і не адабраў у мяне сваіх скарбаў.

Пагоня

Але здарылася тое, чаго я так баяўся.

Ледзь толькі мы ад'ехалі ад берага, скарбнік пабег да свайго ўладара і сказаў яму, што я дарэшты абрабаваў кладоўкі. Султан раз'юшыўся і паслаў мне наўздагон увесь свой ваенны флот.

Убачыўшы мноства баявых караблёў, я, прызнацца, не на жарты спалохаўся.

«Ну, Мюнхаўзен, — сказаў я сабе, — настала твая апошняя хвіліна. Цяпер ужо табе не будзе ратунку. Уся твая хітрасць не дапаможа табе».

Я адчуў, што мая галава, якая толькі што ўмацавалася ў мяне на плячах, зноў нібыта аддзяляецца ад тулава.

Раптам да мяне падышоў мой слуга, той, які меў магутныя ноздры.

— Не бойцеся, яны нас не дагоняць! — сказаў ён, смеючыся, пабег на карму і, накіраваўшы адну ноздру супроць турэцкага флоту, а другую супроць нашых парусоў, падняў такі страшэнны вецер, што ўвесь турэцкі флот у адну хвіліну адляцеў ад нас назад у гавань.

А наш карабель, які падганяе мой магутны слуга, шпарка памчаўся наперад і праз дзень дабраўся да Італіі.

Трапны стрэл

У Італіі я зажыў як багацей, але спакойнае, мірнае жыццё мне не падабалася.

Я прагнуў новых прыгод і подзвігаў.

Таму я вельмі ўзрадаваўся, калі пачуў, што недалёка ад Італіі распачалася новая вайна: англічане ваявалі з іспанцамі.

Ні хвіліны не марудзячы, ускочыў я на каня і памчаўся на поле бітвы.

Іспанцы аблажылі тады англійскую крэпасць Гібралтар, таму я адразу ж прабраўся да акружаных.

Генерал, які камандаваў крэпасцю, быў мой добры прыяцель. Ён радасна сустрэў мяне і пачаў паказваць мне ўзведзеныя ім умацаванні, бо ён ведаў, што я магу даць яму слушную і карысную парад.

Стоячы на сцяне Гібралтара, я ўбачыў праз падзорную трубу, што іспанцы накіроўваюць дула сваёй гарматы якраз у тое месца, дзе стаялі мы абодва.

Ні хвіліны не марудзячы, я загадаў, каб на гэтае самае месца была пастаўлена вялізная гармата.

— Навошта? — запытаў генерал.

— Вось убачыш! — адказаў я.

Ледзь толькі гармату падкацілі да мяне, я накіраваў яе дула дакладна ў дула варожай гарматы, і, калі іспанскі пушкар паднёс да сваёй гарматы кнот, я гучна скамандаваў:

— Плі!

Абедзве гарматы грымнулі ў адзін і той жа момант.

Здарылася тое, чаго я чакаў: у вызначаным мною пункце два ядры — наша і варожае — стукнуліся са страшэннай сілай, і варожае ядро паляцела назад.

Вы разумееце: яно паляцела назад да іспанцаў.

Яно адарвала галаву іспанскаму пушкарару і шаснаццаці іспанскім салдатам.

Яно збіла мачты ў трох караблёў, што стаялі ў іспанскай гавані, і паляцела проста ў Афрыку.

Праляцеўшы яшчэ дзвесце чатырнаццаць міль, яно ўпала на страху ўбогай сялянскай хаціны, дзе жыла нейкая старая. Старая ляжала на спіне і спала, а рот у яе быў адкрыты. Ядро прадзіравіла страху, трапіла старой проста ў рот, выбіла ў яе апошнія зубы і засела ў горле — ні туды ні сюды!

У хаціну ўбег яе муж, чалавек гарачы і кемлівы.

Ён засунуў руку ёй у горла і паспрабаваў выцягнуць адтуль ядро, але яно не зрушылася з месца.

Тады, ні хвіліны не марудзячы, ён паднёс да яе носа добрую панюшку табакі: яна чыхнула, ды так моцна, што ядро вылецела праз акно на вуліцу!

Вось колькі бяды нарабіла іспанцам іх уласнае ядро, якое я паслаў да іх назад.

Наша ядро таксама не прынесла ім нічога прыемнага: яно трапіла ў іх ваенны карабель і пусціла яго на дно, а на караблі было дзвесце матросаў!

Дык вось, англічане выйгралі гэтую вайну галоўным чынам дзякуючы маёй кемлівасці.

— Дзякуй табе, дарагі Мюнхаўзен, — сказаў мой сябра генерал, моцна паціскаючы мне рукі. — Калі б не ты, мы загінулі б. Нашай бліскачай перамогай мы абавязаны толькі табе.

— Дробязь, — сказаў я. — Я заўжды гатовы служыць сваім сябрам.

У падзяку за маю паслугу англійскі генерал хацеў надаць мне чын палкоўніка, але я, як чалавек надзвычай сціплы, адмовіўся ад такога высокага гонару.

Адзін супроць тысячы

Я так і заявіў генералу:

— Не трэба мне ні ордэнаў, ні чыноў! Я дапамагаю вам па дружбе, бескарысліва. Проста таму, што я вельмі люблю англічан.

— Дзякуй табе, дружа Мюнхаўзен! — сказаў генерал, яшчэ раз паціскаючы мне рукі. — Дапамагай нам, калі ласка, і далей.

— З вялікай прыемнасцю, — адказаў я і папляскаў старога па плячы. — Я рады служыць брытанскаму народу.

Хутка мне выдаўся выпадак зноў дапамагчы маім сябрам англічанам.

Я пераапрунуўся іспанскім свяшчэннікам і, калі надышла ноч, пракраўся ў варожы лагер.

Іспанцы спалі непрабудным сном, і ніхто не ўбачыў мяне. Я ціхенька ўзяўся за работу: пайшоў туды, дзе стаялі іх страшныя гарматы, і хутка-хутка пачаў кідаць гэтыя гарматы ў мора — адну за адной — як мага далей ад берага.

Гэта было не надта лёгка, бо ўсіх гармат было больш за трыста.

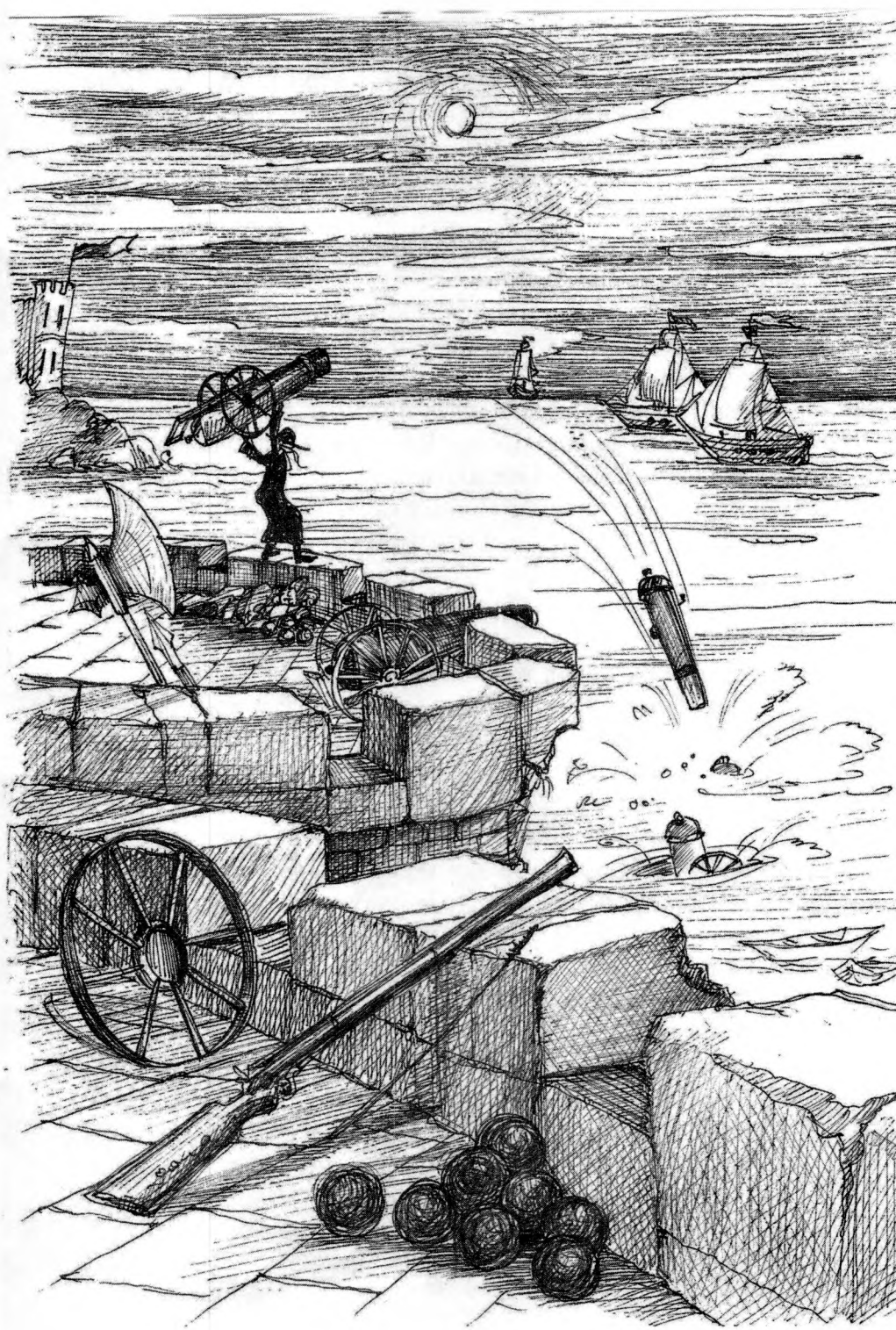
Скончыўшы з гарматамі, я выцягнуў на сярэдзіну лагера ўсе драўляныя тачкі, дрожкі, калёсы, вазы, якія толькі былі ў гэтым лагеры, зваліў іх у адну кучу і падпаліў.

Яны ўспыхнулі, як порах. Пачаўся страшэнны пажар.

Іспанцы прачнуліся і ў роспачы пачалі бегаць па лагеры.

Ім здалося з перапуду, што ноччу ў іх лагеры пабывала сем або восем англійскіх палкоў.

Яны не маглі нават і падумаць, каб гэты разгром мог зрабіць адзін чалавек!

Іспанскі галоўнакамандуючы ў жаху кінуўся наўцёкі і, не спыняючыся, бег два тыдні, пакуль не прыбег у Мадрыд.

Усё яго войска пусцілася за ім, баючыся нават азірнуцца назад.

Такім чынам, дзякуючы маёй смеласці англічане канчаткова разбілі ворага.

— Што б рабілі мы без Мюнхаўзена? — казалі яны і, паціскаючы мне рукі, называлі мяне выратавальнікам англійскай арміі.

Англічане былі так удзячны мне за аказаную дапамогу, што запрасілі мяне ў Лондан пагасцяваць.

Я з прыемнасцю пасяліўся ў Англіі, не прадбачачы, якія прыгоды чакаюць мяне ў гэтай краіне.

Чалавек-ядро

А прыгоды былі жахлівыя.

Гуляючы неяк па ваколіцах Лондана, я вельмі стаіўся, і мне захацелася прылегчы адпачыць.

Дзень быў летні, сонца пякло бязлітасна; я марыў аб цяньку дзе-небудзь пад разгалістым дрэвам. Але дрэва паблізу не было, і вось у пошуках прахалоды я забраўся ў жарало старой гарматы і адразу заснуў моцным сном.

А трэба вам сказаць, што якраз у гэты дзень англічане святкавалі маю перамогу над іспанскай арміяй і ад радасці стралялі з усіх гармат.

Да гарматы, у якой я спаў, падышоў пушкар і стрэліў.

Я вылецеў з гарматы, як добрае ядро, і, пералецеўшы на другі бераг ракі, трапіў у двор нейкага селяніна. На маё шчасце, там было складзена мяккае сена. Я ўваткнуўся ў яго галавой — у самую сярэдзіну вялікага стога. Гэта выратавала мне жыццё, але, вядома, я страціў прытомнасць.

Так у непрытомнасці праляжаў я тры месяцы.

Восенню сена падаражала, і гаспадар захацеў прадаць яго. Парабкі акружылі мой стог і ўзяліся варушыць яго віламі. Ад іх гучных галасоў я прачнуўся. Сяк-так узлезшы на верхавіну стога, я спрасонку пакаціўся ўніз і, упаўшы гаспадару проста на галаву, незнарок зламаў яму шыю, ад чаго ён адразу сканаў.

Аднак ніхто асабліва не плакаў па ім. Ён быў бессаромны скнара і не плаціў сваім работнікам грошай. Да таго ж ён быў прагны гандляр: прадаваў сена толькі тады, калі цана на яго ўзнімалася высокая.

Сярод белых мядзведзяў

Мае сябры былі вельмі рады, што я застаўся жывы.

Наогул у мяне было шмат сяброў, і ўсе яны пяшчотна любілі мяне. Можаче сабе ўявіць, як яны ўзрадаваліся, калі даведаліся, што я не забіты. Яны даўно лічылі мяне нябожчыкам.

Асабліва ўзрадаваўся вядомы падарожнік Фіпс, які якраз у гэты час збіраўся зрабіць экспедыцыю да Паўночнага полюса.

— Дарагі Мюнхаўзен, я ў захапленні, што магу вас абняць! — усклікнуў Фіпс, як толькі я паказаўся на парозе яго кабінета.

— Вы павінны неадкладна ехаць са мною ў якасці майго самага блізкага сябра! Я ведаю, што без вашых мудрых парад у мяне не будзе поспеху!

Я, вядома, адразу згадзіўся, і праз месяц мы ўжо былі недалёка ад полюса.

Аднаго разу, стоячы на палубе, я заўважыў удалечыні высокую ледзяную гару, на якой валтузіліся два белыя мядзведзі.

Я схопіў стрэльбу і скокнуў з карабля проста на плывучую крыгу.

Цяжка было мне караскацца па гладкіх, як люстэрка, ледзяных кручах і скалах, штохвіліны скочваючыся ўніз і рызыкуючы праваліцца ў бездань, але, нягледзячы на перашкоды, я дабраўся да вяршыні гары і падышоў амаль да самых мядзведзяў.

І раптам мяне напаткала няшчасце: збіраючыся стрэліць, я паслізнуўся на лёдзе і ўпаў, прычым бразнуўся галавой аб лёд і ў той жа момант страціў прытомнасць.

Калі праз паўгадзіны я ачуняў, то ледзь не закрычаў ад жаху: вялізны белы мядзведзь падмяў мяне пад сябе і, разявіўшы пашчу, збіраўся павячэраць мною.

Стрэльба мая ляжала далёка ў снезе.

Зрэшты, стрэльба была тут бескарыснай, бо мядзведзь усім сваім цяжарам наваліўся мне на спіну і не даваў паварушыцца.

З вялікай цяжкасцю я выцягнуў з кішэні мой маленькі сцізорык і, нядоўга думаючы, адсек мядзведзю тры пальцы на задняй назе.

Ён зароў ад болю і на хвіліну выпусціў мяне са сваіх жудасных абдымкаў.

Выкарыстаўшы гэта, я са сваёй звычайнай смеласцю падбег да стрэльбы і пальнуў у лютага звера. Звер так і асунуўся ў снег.

Але гэтым не скончыліся мае няшчасці: стрэл пабудзіў некалькі тысяч мядзведзяў, што спалі на лёдзе недалёка ад мяне.

Вы толькі ўявіце сабе: некалькі тысяч мядзведзяў! Яны ўсёй зграяй рушылі проста да мяне. Што мне было рабіць? Яшчэ хвіліна — і я буду разарваны бязлітаснымі драпежнікамі. І раптам мне прыйшла бліскучая думка. Я схапіў нож, падбег да забітага мядзведзя, садраў з яго шкуру і напяў яе на сябе. Так, я напяў на сябе шкуру мядзведзя! Мядзведзі абступілі мяне. Я быў упэўнены, што яны выцягнуць мяне з маёй шкуры і раздзяруць

на шматкі. Але яны абнюхвалі мяне і, прыняўшы за мядзведзя, мірна адыходзілі адзін за адным.

Хутка я навучыўся раўці па-мядзведжаму і смактаў сваю лапу, зусім як мядзведзь.

Звяры аднесліся да мяне вельмі даверліва, і я вырашыў выкарыстаць гэта.

Адзін доктар расказваў мне, што рана, нанесеная ў патыліцу, выклікае імгненную смерць. Я падышоў да бліжэйшага мядзведзя і ўсадзіў яму свой нож проста ў патыліцу! Я не сумняваўся, што, калі звер уцалее, ён неадкладна разарве мяне. На шчасце, мая першая спроба ўдалася. Мядзведзь паваліўся мёртвы, не паспеўшы нават ускрыкнуць.

Тады я парашыў гэткам самым спосабам управіцца і з астатнімі мядзведзямі. Гэта мне ўдалося даволі лёгка. Хоць яны бачылі, як падалі іх таварышы, але, прымаючы мяне за мядзведзя, ніяк не маглі здагадацца, што іх забіваю я.

За нейкую гадзіну я паклаў некалькі тысяч мядзведзяў.

Зрабіўшы гэты подзвіг, я вярнуўся на карабель да майго сябра Фіпса і расказаў яму ўсё.

Ён даў мне сотню самых дужых матросаў, і я павёў іх на крыгу. Яны садралі шкуры з забітых мядзведзяў і перацягнулі мядзведжыя кумпякі на карабель.

Кумпякоў было так многа, што карабель не мог рушыць далей. Нам давялося вярнуцца дадому, хоць мы не даехалі да месца свайго прызначэння.

Вось чаму капітан Фіпс так і не адкрыў Паўночны полюс.

Зрэшты, мы не шкадавалі аб гэтым, бо мядзведжае мяса, прывезенае намі, аказалася надзвычай смачным.

Другое падарожжа на Месяц

Вярнуўшыся ў Англію, я даў сабе слова ніколі больш не рабіць ніякіх падарожжаў, але не прайшло і тыдня, як мне прыйшлося зноў рушыць у дарогу.

Справа ў тым, што адзін мой сваяк, чалавек немалады і багаты, убіў сабе чамусьці ў галаву, быццам на свеце існуе краіна, у якой жывуць волаты.

Ён прасіў мяне абавязкова адшукаць для яго гэтую краіну і ва ўзнагароду абяцаў пакінуць мне вялікую спадчыну. Вельмі ўжо ён хацеў пабачыць волатаў!

Я згадзіўся, падрыхтаваў карабель, і мы накіраваліся ў Паўднёвы акіян.

У дарозе мы не сустрэлі нічога цікавага, акрамя некалькіх лятаючых жанчын, што пырхалі ў паветры, як матылькі. Надвор'е было цудоўнае.

Але на васьмнаццаты дзень пачалася страшэнная бура.

Вецер быў такі моцны, што падняў наш карабель над вадой і панёс яго, як пушынку, у паветры. Усё вышэй, і вышэй, і вышэй! Шэсць тыдняў насіліся мы над самымі высокімі хмарамі. Нарэшце, убачылі круглы бліскучы востраў. Гэта, вядома, быў Месяц.

Мы знайшлі зручную гавань і выйшлі на месячны бераг. Унізе, далёка-далёка, мы ўбачылі другую планету — з гарадамі, лясамі, гарамі, морамі і рэкамі. Мы здагадаліся, што гэта — пакінутая намі зямля.

На Месяцы нас акружылі нейкія велізарныя страшыдлы, што сядзелі верхам на трохгаловых арлах. Гэтыя птушкі замяняюць жыхарам Месяца коней.

Якраз у той час месячны цар вёў вайну з імператарам сонца. Ён адразу ж прапанаваў мне стаць на чале яго арміі і павесці яе ў бой, але я, вядома, наадрэз адмовіўся.

На Месяцы ўсё значна большае, чым у нас на зямлі.

Мухі там велічынёю з авечку, кожны яблык не менш за кавун.

Замест зброі жыхары Месяца ўжываюць рэдзьку. Яна замяняе ім коп'і, а калі няма рэдзькі, яны б'юцца галубінымі яйкамі. Замест шчытоў яны ўжываюць грыбы мухаморы.

Бачыў я там некалькі жыхароў адной далёкай зоркі. Яны прыежджалі на Месяц гандляваць. Іх тавары былі падобныя да сабачых морд, а вочы знаходзіліся ці на кончыку носа, ці ўнізе пад ноздрамі. У іх не было ні павек, ні веек, і, кладучыся спаць, яны закрывалі вочы языком.

Траціць час на яду месячным жыхарам ніколі не даводзіцца. У левым баку жывата ёсць у іх спецыяльныя дзверцы: яны адчыняюць іх і кладуць туды страву. Потым зачыняюць дзверцы да другога абеду, які ў іх бывае раз у месяц. Яны абедуюць усяго дванаццаць разоў на год! Гэта вельмі зручна, але наўрад ці зямныя абжоры і ласуны згадзіліся б абедать так рэдка.

Месячныя жыхары вырастаюць проста на дрэвах. Гэтыя дрэвы вельмі прыгожыя, у іх ярка-пунсавыя галіны. На галінах растуць вялізныя арэхі з надзвычай моцнай шкарлупінай.

Калі арэхі паспеюць, іх асцярожна здымаюць з дрэў і кладуць на захоўванне ў склеп.

Як толькі цару Месяца спатрэбіцца новыя людзі, ён загадвае кінуць гэтыя арэхі ў вар.

Праз гадзіну арэхі лопаюцца, і з іх выскакваюць зусім гатовыя месячныя людзі. Гэтым людзям не трэба вучыцца. Яны адразу нараджаюцца дарослымі і ўжо ведаюць сваё рамяство. З аднаго арэха выскаквае камінар, з другога — катрыншчык, з трэцяга — марожаншчык, з чацвёртага — салдат, з пятага — кухар, з шостага — кравец.

І кожны неадкладна бярэцца за сваю справу. Камінар узлазіць на дах, катрыншчык пачынае граць,

марожаншчык крычыць: «Гарачае марожанае!» (бо на Месяцы лёд гарачэйшы за агонь), кухар бяжыць на кухню, а салдат страляе ў ворага. Пастарэўшы, месячныя людзі не паміраюць, але растаюць у паветры, як дым ці пара.

На кожнай руцэ ў іх толькі па адным пальцы, але працуюць яны ім так спрытна, як мы пяцярнёй.

Галаву сваю яны носяць пад пахай і, збіраючыся ў падарожжа, пакідаюць яе дома, каб яна не сапсавалася ў дарозе.

Яны могуць раіцца са сваёй галавой, нават калі знаходзяцца далёка ад яе! Гэта вельмі зручна.

Калі цар пажадае даведацца, што думае аб ім яго народ, ён застаецца дома і ляжыць на канаве, а яго галава непрыкметна прабіраецца ў чужыя дамы і падслухвае размовы.

Вінаград на Месяцы нічым не адрозніваецца ад нашага граду.

Я зусім не сумняваюся, што град, які падае часам на зямлю, гэта і ёсць той самы месячны вінаград, сарваны ветрам на месячных палях.

Калі вы хочаце паспрабаваць месячнага віна, збярыце некалькі градзін і дайце ім добра растаць.

Месячным жыхарам живот служыць замест чамадана. Яны могуць зачыняць і адчыняць яго, калі ім уздумаецца, і класці ў яго ўсё, што захочуць. У іх няма ні страўніка, ні печані, ні сэрца; яны ўсярэдзіне зусім пустыя.

Вочы свае яны могуць вымаць і ўстаўляць. Трымаючы вока, яны бачаць ім так добра, як быццам яно ў іх у галаве. Калі вока сапсуецца ці згубіцца, яны ідуць на рынак і купляюць сабе новае. Таму на Месяцы вельмі шмат людзей, якія гандлююць вачыма. Там на кожным кроку чытаеш на шыльдах: «Танна прадаюцца вочы. Вялікі выбар аранжавых, чырвоных, ліловых і сініх».

Кожны год у месячных жыхароў новая мода на колер вачэй.

У той год, калі я быў на Месяцы, моднымі лічыліся зялёныя і жоўтыя вочы.

Але чаму вы смеяцеся? Няўжо вы думаеце, што я вам хлушу? Не, кожнае маё слова — гэта самая чыстая праўда, а калі вы не верыце мне, адпраўляйцеся самі на Месяц. Там вы ўбачыце, што я нічога не выдумляю і раскажваю вам толькі праўду.

Сырны востраў

Не я вінаваты, калі са мною здараюцца такія дзіўныя дзівы, якія яшчэ не здараліся ні з кім.

Гэта таму, што я люблю падарожнічаць і заўсёды шукаю прыгод, а вы сядзіце дома і нічога не бачыце, акрамя чатырох сцен свайго пакоя.

Аднойчы, напрыклад, я накіраваўся ў далёкае плаванне на вялікім галандскім караблі. Раптам у адкрытым акіяне на нас наляцеў ураган, які ў адзін момант сарваў у нас усе парусы і паламаў усе мачты.

Адна мачта павалілася на компас і разбіла яго ўшчэнт.

Усім вядома, як цяжка кіраваць караблём без компаса. Мы збіліся з дарогі і не ведалі, куды мы плывём.

Тры месяцы нас кідала па хвалях акіяна з боку ў бок, а потым занесла невядома куды, і вось аднойчы раніцай мы заўважылі незвычайную перамену ва ўсім. Мора з зялёнага зрабілася белым. Ветрык даносіў нейкі пяшчотны, лагодны пах. Нам зрабілася вельмі прыемна і весела.

Хутка мы ўбачылі прыстань і праз гадзіну ўвайшлі ў прасторную глыбокую гавань. Замест вады ў ёй было

малако! Мы паспяшаліся высадзіцца на бераг і пачалі прагна піць з малочнага мора.

Між нас быў адзін матрос, які не вытрымліваў паху сыру. Калі яму паказвалі сыр, яго пачынала нудзіць. І вось толькі мы высадзіліся на бераг, як яму зрабілася дрэнна.

— Забярыце ў мяне з-пад ног гэты сыр! — крычаў ён. — Я не хачу, я не магу хадзіць па сыры!

Я нахіліўся да зямлі і ўсё зразумеў.

Востраў, да якога прыстаў наш карабель, быў зроблены з выдатнага галандскага сыру!

Так, так, не смейцеся, я раскажваю вам чыстую праўду: замест гліны ў нас пад нагамі быў сыр.

Няма нічога дзіўнага, што жыхары гэтага вострава харчаваліся выключна сырам! Але сыру гэтага не рабілася меней, бо за ноч яго вырастала роўна столькі, колькі было з'едзена на працягу дня.

Увесь востраў быў пакрыты вінаграднікамі, але вінаград там быў асаблівы: сціснеш яго ў кулаку — з яго замест соку цячэ малако.

Жыхары вострава высокія, прыгожыя людзі. У кожнага з іх па тры нагі. Дзякуючы тром нагам яны свабодна могуць трымацца на паверхні малочнага мора.

Хлеб тут расце печаны, проста ў гатовым выглядзе, таму жыхарам не даводзіцца ні сеяць, ні араць. Я бачыў шмат дрэў, увешаных салодкімі мядовымі пернікамі.

У час нашых пагулянак па Сырным востраве мы адкрылі сем рэк, што плывуць малаком, і дзве ракі, што плывуць густым і смачным півам.

Прызнаюся, гэтыя піўныя рэкі спадабаліся мне больш за малочныя.

Наогул, гуляючы па востраве, мы бачылі шмат цудаў. Асабліва ўразілі нас птушыныя гнёзды.

Яны былі неймаверна велізарныя. Адно арлінае гняздо, напрыклад, было вышэй за самы вялікі дом.

Яно было ўсё сплечена з гіганцкіх дубовых ствалоў. У ім мы знайшлі пяць соцень як, кожнае яйка велічынёю з добрую бочку.

Мы разбілі адно яйка, і з яго вылезла птушаня, разоў у дваццаць большае за дарослага арла.

Птушаня запішчала. Да яго на дапамогу прыляцела арліца. Яна схапіла нашага капітана, падняла яго да бліжэйшага воблака і адтуль шпурнула ў мора.

На шчасце, ён выдатны плывец, і праз некалькі гадзін дабраўся да Сырнага вострава.

У адным лесе я быў сведкам пакарання смерцю.

Астраўляне павесілі на дрэве трох чалавек дагары нагамі. Няшчасныя стагналі і плакалі. Я спытаўся, за што іх так жорстка караюць. Мне адказалі, што яны — падарожнікі, якія толькі што вярнуліся з далёкага вандравання і бессаромна лгуць пра свае прыгоды.

Я пахваліў астраўлян за такую разумную расправу з хлусамі, бо не выношу ніякай хлусні і заўсёды расказваю адну толькі чыстую праўду.

Зрэшты, вы, мабыць, і самі заўважылі, што ва ўсіх маіх расказах няма аніводнага слова хлусні. Хлусня мне агідная, і я шчаслівы, што ўсё мае блізкія заўсёды лічылі мяне самым праўдзівым на зямлі чалавекам.

Вярнуўшыся на карабель, мы адразу ж паднялі якар і адплылі ад цудоўнага вострава.

Усе дрэвы, што раслі на беразе, быццам па нейкім знаку, двойчы пакланіліся нам у пояс і зноў выпрасталіся як нічога і не было.

Расчудлены іх надзвычайнай прыязнасцю, я зняў капялюш і памахаў ім на развітанне.

Надзіва ветлівыя дрэвы, ці не праўда?

Караблі, праглынутыя рыбай

У нас не было компаса, і таму мы доўга блукалі па незнаёмых морах.

Наш карабель раз-пораз акружалі жудасныя акулы, кіты і іншыя марскія страшыдлы.

Нарэшце мы напаткалі рыбу, якая была такая вялікая, што, стоячы каля яе галавы, мы не маглі ўбачыць яе хваста.

Калі рыба захацела піць, яна разявіла пашчу, і вада ракой палілася ў яе глотку, цягнучы за сабой наш карабель. Можаце сабе ўявіць, як мы ўстрывожыліся! Нават я, нашто ўжо смелы, і то задрыжаў ад страху.

Але ў жываце рыбы аказалася ціха, як у гавані. Увесь живот рыбіны быў набіты караблямі, ужо даўно праглынутымі прагным страшыдлам. О, каб вы ведалі, як там цёмна! Мы ж не бачылі ні сонца, ні зорак, ні месяца.

Рыба піла ваду двойчы на дзень, і кожны раз, калі вада ўлівалася ў яе глотку, наш карабель узнімаўся на высокіх хвалях.

У астатні час у жываце было суха.

Дачакаўшыся, пакуль вада апала, мы з капітанам сышлі з карабля пагуляць. Тут мы сустрэлі маракоў з усяго свету: шведаў, англічан, партугальцаў... У рыбіным жываце іх было дзесяць тысяч. Многія з іх жылі там ужо некалькі гадоў. Я прапанаваў сабрацца разам і абмеркаваць план вызвалення з гэтай душнай турмы.

Мяне абралі старшынёй, але якраз у тую хвіліну, калі я адкрыў сход, проклятая рыба пачала зноў піць, і мы ўсе разбегліся па сваіх караблях.

На другі дзень мы зноў сабраліся, і я зрабіў такую прапанову: звязаць дзве самыя высокія мачты і адразу, як толькі рыба адкрые рот, паставіць іх тырчма, каб яна

не магла сціснуць сківіцы. Тады яна так і застанеца з разяўленай пашчай, і мы свабодна выплывем на волю.

Мая прапанова была прынята аднагалосна.

Дзвесце самых дужых матросаў паставілі ў роце ў страшыдла дзве найвышэйшыя мачты, і яно не здолела закрыць рот. Аказалася, што ў бруху гэтай аграмадзіны было семдзесят пяць караблёў. Можаце сабе ўявіць, якой велічыні было тулава!

Мачты мы, вядома, так і пакінулі ў разяўленай пашчы рыбы, каб яна больш нікога не магла праглынуць.

Вызваліўшыся з палону, мы, зразумела, захацелі даведацца, дзе мы знаходзімся. Аказалася — у Каспійскім моры. Гэта вельмі здзівіла нас усіх, бо Каспійскае мора закрытае: яно не злучаецца ні з якімі іншымі морамі.

Але трохногі вучоны, якога я захапіў на Сырным востраве, растлумачыў мне, што рыба трапіла ў Каспійскае мора праз які-небудзь падземны канал.

Мы накіраваліся да берага, і я паспяшаўся на сушу, заявіўшы сваім спадарожнікам, што больш ніколі і нікуды не паеду, што з мяне хопіць і таго, што я перажыў за гэтыя гады, а цяпер я хачу адпачыць.

Мае прыгоды даволі-такі стамілі мяне, і я вырашыў зажыць спакойным жыццём.

Сутычка з мядзведзем

Але як толькі я вылез з лодкі, на мяне накінуўся вялізны мядзведзь.

Гэта быў страшэнны звер незвычайных памераў.

Ён разарваў бы мяне ў адно імгненне, але я схапіў яго за пярэднія лапы і так моцна сціснуў іх, што мядзведзь зароў ад болю.

Я ведаў, што, калі я адпушчу яго, ён адразу ж разарве мяне, і таму трымаў яго лапы тры дні і тры ночы, пакуль ён не памёр ад голаду. Так, ён памёр ад голаду, бо мядзведзі nataляюць свой голад толькі тым, што смокчуць свае лапы. А гэты мядзведзь ніяк не мог пасмактаць сваіх лап і таму загінуў галоднай смерцю.

З таго часу ніводзін мядзведзь не асмельваецца напасці на мяне.

ЗМЕСТ

Самы праўдзівы чалавек на зямлі3

ЧАСТКА ПЕРШАЯ..... 6

Конь на даху6

Воўк, запрэжаны ў сані7

Іскры з вачэй.....8

Цудоўнае паляванне.....9

Курапаткі на шомпале10

Ліс на іголцы11

Сляпая свіння12

Як я злавіў дзіка13

Незвычайны алень.....13

Воўк наыварат.....15

Шалёнае футра.....16

Васьміногі заяц.....17

Цудоўная куртка18

Конь на сталі18

Паўканя.....19

Верхам на ядры22

За валасы24

Пчаліны пастух і мядзведзі24

Першае падарожжа на Месяц25

Пакараная прагнасць27

Коні пад пахамі, карэта на плячах.....	27
Адталыя гукі	29

ЧАСТКА ДРУГАЯ31

Бура	31
Паміж кракадзілам і львом	32
Сустрэча з кітом	33
У страўніку ў рыбы	35
Мае цудоўныя слугі.....	36
Кітайскае віно.....	39
Пагоня	43
Трапны стрэл	44
Адзін супроць тысячы	46
Чалавек-ядро.....	48
Сярод белых мядзведзяў	49
Другое падарожжа на Месяц.....	52
Сырны востраў	55
Караблі, праглынутыя рыбай.....	58
Сутычка з мядзведзем.....	59

Літаратурна-мастацкае выданне

Школьная бібліятэка класікі

РАСПЭ Рудольф Эрых

ПРЫГОДЫ БАРОНА МЮНХАЎЗЕНА

Рэдактар *Т. Р. Мафтыненка*

Дызайн вокладкі, мастацкі рэдактар *В. П. Калінін*

Камп'ютарная вёрстка *М. С. Новікаў*

Стылістычны рэдактар *Т. Р. Мафтыненка*

Падпісана да друку 23.02.2024. Фармат 60×90¹/₁₆.

Папера афсетная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 4,0. Ул.-выд. арк. 2,87.

Тыраж 2000 экз. Заказ 217.

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова

«Выдавецкі дом «Звязда».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных
выданняў № 1/8 ад 02.08.2013.

Вул. Б. Хмяльніцкага, 10а, 220013, г. Мінск,
Рэспубліка Беларусь.

Дзяржаўнае прадпрыемства «БудМедыяПраект».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца,
вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў
№2/42 ад 13.02.2014.

Вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск,
Рэспубліка Беларусь.

12+

ШКОЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
КЛАСІКІ

Рудольф Эрых Распэ

Прыгоды барона Мюнхаўзена

Так, кемлівасць — самае галоўнае ў жыцці, і не было на свеце чалавека больш кемлівага, чым барон Мюнхаўзен.

«Ліс на ігольцы»

Але чаму вы смеяцеся? Няўжо вы думаеце, што я вам хлусу? Не, кожнае маё слова — гэта самая чыстая праўда, а калі вы не верыце мне, адпраўляйцеся самі на Месяц. Там вы ўбачыце, што я нічога не выдумляю і раскажваю вам толькі праўду.

«Другое падарожжа на Месяц»

Не я вінаваты, калі са мною здараюцца такія дзіўныя дзівы, якія яшчэ не здараліся ні з кім. Гэта таму, што я люблю падарожнічаць і заўсёды шукаю прыгод, а вы сядзіце дома і нічога не бачыце, акрамя чатырох сцен свайго пакоя.

«Сырны востраў»

ISBN 978-985-575-533-4

9 789855 755334

ЕАС